

ILF-PETROV

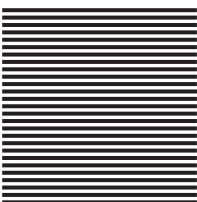
12 STOLIČIEK

O i 12 stolíček

kolotoč
zväzok 5

IL'F-PETROV
12
STOLIČIEK

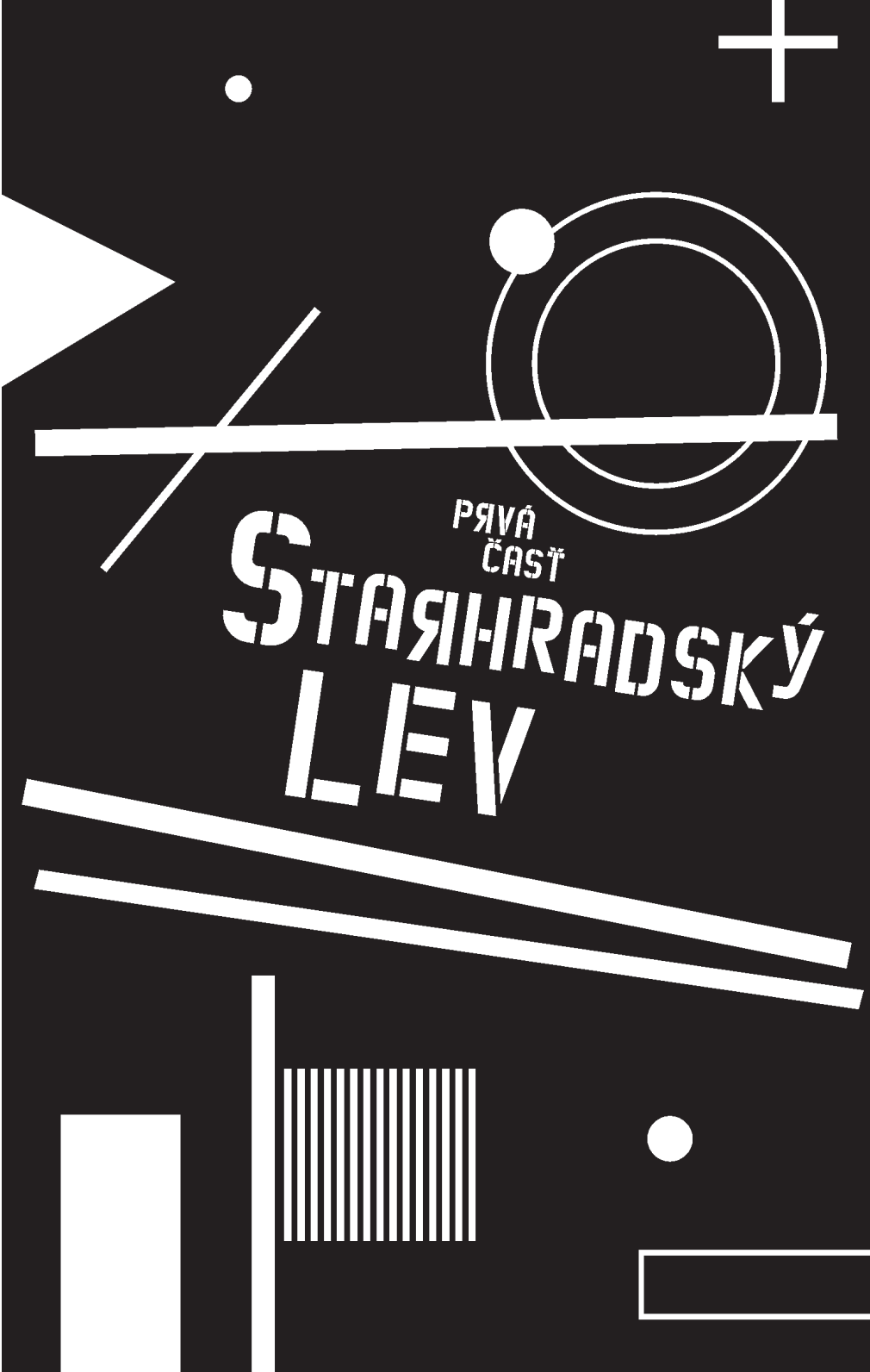
Il'ja Il'f, Jevgenij Petrov: Dvanásť stoličiek
Slovak edition © Vydavateľstvo Európa, s.r.o., 2009
Preklad © Ján Ferenčík, heirs 2009
Cover design and illustrations © Martin Šútovec
www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 80-89111-19-X

Dear George, I have enjoyed.

Venované Valentinovi Petrovičovi Katajevovi

PRVÁ
ČASŤ

STARYHRADSKÝ LEV

Kapitola prvá BEZENČUK A NYMFY

V okresnom meste N. bolo tolko holičstiev a pohrebných ústavov, že sa zdalo, akoby sa obyvatelia mesta rodili len na to, aby sa oholili, ostrihali, osviežili si hlavu brezovou vodou a hneď potom umreli. No v skutočnosti sa ľudia v okresnom meste N. rodili, holili a umierali dosť zriedka. Život v meste N. bol veľmi tichý. Jarné večery boli opojné, blato sa vo svetle mesiaca trblietalo ako antracit a všetka mládež v meste bola taká zaľúbená do tajomníčky miestneho výboru komunálnych zamestnancov, že jej to prekážalo pri vyberaní členských príspevkov.

Hyppolita Matvejeviča Vorobjaninova neznepokojovali otázky lásky a smrti, hoci v rámci svojho zamestnania bol kompetentným činiteľom pre tieto otázky od deviatej do sedemnástej hodiny denne s polhodinovou obedňajšou prestávkou.

Za rána vypil Hyppolit Matvejevič svoju porciu horúceho mlieka, čo mu doniesla Klaudia Ivanovna v pohári z mrazeného žilkovaného skla, potom vyšiel zo šera domčeka na širokú, čudesným jarným slnkom zaliatu Ulicu súdruha Krajského. Patrila medzi tie sympatické ulice, aké vídame v okresných mestách. Na ľavej strane za zvlhnutými zelenkavými výkladmi striebрили sa truhly pohrebného ústavu Nymfa. Vpravo za malými oblôčikmi s orýpaným gitom mračne spočívali zaprášené a nezaujímavé dubové truhly truhlárskeho majstra Bezenčuka. O niečo ďalej Majster kozmetik Pierre a Konstantin sľuboval svojim zákazníkom ošetrovanie nechťov a onduláciu do domu. Ešte ďalej bol hotel s holičstvom a za ním, na veľkom prázdnom priestranstve, stálo bledožlté teľa a nežne lízalo zahrdzavenú firemnú tabuľu, opretú o osamotene stojacu bránu:

POHREBNÁ KANCELÁRIA
"NECH SA VÁM PÁČI"

Hoci pohrebných ústavov bolo veľa, ich klientela bola chudobná. „Nech sa vám páči“ skrachoval už tri roky predtým, ako sa Hyppolit Matvejevič usadil v meste N., majster Bezenčuk pil ako dúha, ba raz sa pokúsil založiť svoju najkrajšiu výstavnú truhlu v záložni.

Ludia v meste N. umierali zriedka a Hyppolit Matvejevič to vedel zo všetkých najlepšie, lebo pracoval na matričnom úrade, kde mal na starosti úmrtia a sobáše.

Stôl, za ktorým pracoval Hyppolit Matvejevič, sa ponášal na starú náhrobnú dosku. Jeho ľavý roh zničili potkany. Neduživé nožičky sa mu chveli pod farchou tučných fasciklov tabakovej farby so záznamami, z ktorých sa dali načerpať všetky informácie o rodokmeňoch obyvateľov mesta N. a o rodostromoch, čo vyrástli na chudobnej okresnej pôde.

V piatok pätnásteho apríla 1927 zobudil sa Hyppolit Matvejevič, ako zvyčajne, o pol ôsmej, a hneď vopchal nos do staromódneho cvikra so zlatým oblúčikom. Okuliare nenosil. Raz, keď bol usúdil, že nosiť cviker je nehygienické, vybral sa k optikovi a kúpil si okuliare bez rámu, s pozlátenými držadlami. Okuliare sa mu na prvý pohľad páčili, ale jeho žena (bolo to krátko pred jej smrťou) zistila, že v nich akoby z oka vypadol Milukovovi, a preto ich daroval domovníkovi. Domovník, hoci nebol krátkozraký, na okuliare privykol a nosil ich s pôžitkom.

„Bonžúr!“ zaspieval Hyppolit Matvejevič sám sebe a spustil nohy z postele. Bonžúr prezrádzalo, že Hyppolit Matvejevič sa zobudil v dobrej nálade. Ak pri zobudení povedal gúten morgen, znamenalo to zvyčajne, že pečeň robí neplechu, že päťdesiatdva rokov nie je žart a že dnes je vonku sychravo.

Hyppolit Matvejevič vopchal chudorľavé nohy do predvojnových konfekčných nohavíc, zaviazal ich na členkoch šnúrkami a pohrúžil sa do krátkych mäkkých číziem s úzkymi hranatými špicmi. O päť minút sa na Hyppolitovi Matvejevičovi skvela vesta mesiačikovej farby, posypaná drobnými striebornými hviezdčkami, a meňavé listerové sáčko. Hyppolit Matvejevič si zotrel kvapôčky vody, čo mu po umývaní zostali na šedinách, hrôzstrašne zastríhal fúzmi, nerozhodne si rukou pohladil drsnú bradu, prešiel kefou po krátko ostrihaných alumíniových vlasoch

a úctivo sa usmievajúc, vykročil v ústrety vchádzajúcej svokre Klaudii Ivanovne.

„Üppölü-it,“ zaburácala, „dnes som mala zlý sen.“

Slovo sen vyslovila s francúzskou výslovnosťou ako sę.

Hyppolit Matvejevič pozrel na svokru zhora. Bol vysoký stoosemdesiatpäť centimetrov a z tejto výšky mohol ľahko a pohodlne hľadiť na svokru s istým pohrďaním.

Klaudia Ivanovna pokračovala:

„Prisnila sa mi nebohá Marie s rozpustenými vlasmi a zlatým pásom.“

Od dunivého kanónového hlasu Klaudie Ivanovny sa chvela liatinová lampa s guľou, brokmi a zaprášenými sklenenými brmbolčkami.

„Som veľmi znepokojená. Bojím sa, aby sa dačo nestalo.“

Posledné slová vyslovila s takou silou, že šík vlasov na hlave Hyppolita Matvejeviča sa zakolísal na rozličné strany. Zmrštil tvár a povedal, oddeľujúc slová:

„Nič sa nestane, mamá. Za vodu ste už zaplatili?“

Vysvitlo, že nezaplatili. Ani galoše neboli umyté. Hyppolit Matvejevič nemal rád svoju svokru. Klaudia Ivanovna bola hlúpa a jej vysoký vek neposkytoval nádej, že by dakedy zmúdrela. Bola neobyčajne skúpa a len chudoba Hyppolita Matvejeviča pre-kázala rozvinutiu tohto strhujúceho citu. Hlas mala taký mocný a hlboký, že by jej mohol závidieť aj Richard Levie srdce, o ktorom bolo známe, že pri jeho kriku si kone sadali na zadok. Okrem toho – a to bolo to najstrašnejšie – Klaudia Ivanovna mávala sny. Mávala ich vždy. Prisnili sa jej raz dievčatá s opaskami, raz kone, olemované žltou dragúnskou obrubou, domovníci, hrajúci na harfe, archanjeli v strážnických kožuchoch, prechádzajúci sa v noci s klopačkami v rukách, alebo ihlice na pletenie, čo samy od seba skákali po izbe a vydávali zarmucujúce cvendžanie. Klaudia Ivanovna bola obmedzená stará baba. Navyše jej pod nosom narástli fúzy a každý fúz pripomínal štetôčku na holenie.

Hyppolit Matvejevič vyšiel z domu mierne podráždený.

Pred vchodom do svojho splundrovaného podniku, opretý o dverný rám, stál so skríženými rukami truhlársky majster Bezenčuk. Od systematických krachov svojich obchodných podujatí a od dlhodobého vnútorného užívania zohrievajúcich

nápojov mal majster oči bledožlté ani kocúr a svietili mu ne-
uhasiteľným ohňom.

„Úctivá poklona, drahý náš host!“ zavola rýchlo, keď zbadal
Hyppolita Matvejeviča. „Dobré ráno vinšujem!“

Hyppolit Matvejevič zdvorilo nadvihol fľakatý plstený klobúk.

„Ako sa máva svokrička, prepáčte za opýtanie?“

„Hmu-hmu-hmu,“ neurčito odvetil Hyppolit Matvejevič,
pokrčil rovnými plecami a vykročil ďalej.

„No, pánboh daj zdravia,“ s trpkosťou povedal Bezenčuk,
„koľké škody musíme znášať, bodaj ho chmára pálila!“

A znova skrížil ruky na prsiach a oprel sa o dvere.

Pred bránou pohrebnej kancelárie Nymfa Hyppolita Mat-
vejeviča znova zdržali.

Nymfa mala troch majiteľov. Naraz sa poklonili Hyppolitovi
Matvejevičovi a zborovo sa opýtali na svokrino zdravie.

„Zdravá, zdravá,“ odpovedal Hyppolit Matvejevič, „ani ju
nehne! Dnes sa jej prisnila dievka s rozpustenými zlatými vlasmi.
Také veci sa jej snívajú.“

Traja nymfovia pozreli na seba a hlasno zavzdychali.

Tieto rozhovory zdržali Hyppolita Matvejeviča na ceste,
a tak, proti svojmu zvyku, prišiel do práce vtedy, keď hodiny,
visiace nad heslom ‚Vykonaj si si povinnosť – odíď‘, ukazovali
deväť hodín a päť minút.

Pre vysokú postavu a najmä pre fúzy volali Hyppolita Matveje-
viča v úrade Macistom, hoci ozajstný Maciste nijaké fúzy nemal.

Hyppolit Matvejevič vytiahol zo stolného fioka belasú pls-
tenú podložku, položil ju na stoličku, a keď dal fúzom správ-
ny smer (rovnobežný s líniou stola), sadol si na podložku. Pri
sedení trochu vyčnieval nad ostatných troch kolegov. Hyppo-
lit Matvejevič sa nebál zlatej žily, ale toho, aby si neošúchal
nohavice, a preto používal belasú podložku.

Všetky manipulácie sovietskeho úradníka hanblivo sledo-
vali dvaja mladí ľudia – mládenec a dievka. Mládenec v sú-
kennom vatovanom saku bol naskrze deprimovaný úradným
prostredím, pachom alizarínového atramentu, hodinami, čo
rýchlo a ťažko dýchali, ale najmä prísny plagátom ‚Vykonaj
si si povinnosť – odíď!‘ Hoci svoju povinnosť ešte ani nezačal
konať, už sa mu chcelo odísť. Zdalo sa mu, že jeho záležitosť

je taká bezvýznamná, že sa nepatrí kvôli nej unúvať takého vynikajúceho šedivého občana, akým je Hyppolit Matvejevič. Aj sám Hyppolit Matvejevič si uvedomoval, že príchodzieho záležitosť je maličká, nesúri, a preto otvoril fascikel číslo 2, mykol lícom a zahĺbil sa do spisov. Dievka, oblečená v dlhom kostýmovom kabáte, obšitom lesklou čiernou stuhou, sa pošepky pohovárala s mládencom a potom, červenajúc sa od hanby, pomaly vykročila k Hyppolitovi Matvejevičovi.

„Súdruh,“ povedala, „kde sa tu môžeme...“

Mládenec v saku radostne vzdychol a na svoje vlastné prekvapenie zrukol:

„Zosobášiť sa!“

Hyppolit Matvejevič pozorne pozrel na zábradlíčko, za ktorým stál snúbenecký pár.

„Narodenie? Smrť?“

„Zosobášiť sa,“ zopakoval mládenec v saku a rozpačito sa poobzeral okolo seba.

Dievka vyprskla. Vec bola na dobrej ceste. Hyppolit Matvejevič sa s čarodejníckou obratnosťou pustil do roboty. Stareckým písmom zapísal mená novomanželov do hrubých kníh, prísne vypočul svedkov, po ktorých mladucha zabehla na dvor, dlho a nežne dýchal na štvoruhlasté pečiatky a nadvihnúť sa, odtláčal ich do obdratých občianskych preukazov. Keď prijal od mladomanželov dva ruble a dal im potvrdenku, povedal uškrnúť sa: „Za odbavenie sviatosti manželstva“ – a postavil sa v celej svojej výške a kráse, vypnúť zo zvyku prsia (svojho času nosieval korzet). Hrubé, žlté slnečné lúče mu ležali na pleciah ako náplecníky. Vyzeral trochu smiešne, ale neobyčajne slávnostne. Dvojduťé sklá cvikra vypúšťali biele reflektorické prúdy svetla. Mladí stáli ani baránky.

„Milí novomanželia,“ vyhlásil Hyppolit Matvejevič vzletne, „dovoľte, aby som vám blahoželal, ako sa kedysi pravievalo – k uzavretiu zákonného sňatku. Je veľmi, veľmi potešujúce vidieť vás, mladí ľudia, ako ruka v ruke kráčate k dosiahnutiu večných ideálov. Veľmi, ve-élmi potešujúce!“

Keď predniesol túto tirádu, stisol mladomanželom ruky, sadol si, a naskrze spokojný sám so sebou pokračoval v čítaní spisov z fascikla číslo dve.

Úradníci za susedným stolom zakrochkali kalamármí.

Začal sa pokojný tok úradného dňa. Nikto neznepokojoval stôl matriky úmrtí a sobášov. Oblokom bolo vidieť, ako sa občania, zježení od jarného chladu, rozliezajú do svojich domov. Presne napoludnie zaspieval kohút v družstve „Pluh a kladivo“. Nikto sa tomu nečudoval. Potom sa ozvalo kovové kvákanie a kľokotanie motora. Z Ulice súdruha Krajského sa vyvalil hustý kúdol fialového dymu. Kľokotanie zosilnelo. V nasledujúcej chvíli sa z dymu vynorili obrysy automobilu okresného výkonného výboru ŠT-0001 s malilinkým chladičom a obrovskou sedaňou. Automobil, zmietajúc sa v blate, prešiel krížom cez Staropanské námestie a kolíšuc sa zmizol v štipľavom dyme. Úradníci ešte dlho stáli pri obloku, komentovali príhodu a dávali ju do spojitosti s možnými reštrikciami. O nejaký čas po drevenom mostíku opatrne prešiel majster Bezenčuk. Celé dni sa potuloval po meste a vyzvedal sa, či dakto neumrel.

Úradný deň sa chýlil ku koncu. Na susednej žltobielej zvonici začali z celej sily vyzváňať. Obločné tabule sa chveli. Zo zvonice sa zosypali kavky, zamanifestovali nad námestím a odleteli. Večerné nebo tuhlo nad opusteným námestím.

Pre Hyppolita Matvejeviča nastal čas odísť. Všetko, čo sa malo v tento deň narodiť, sa narodilo a bolo zapísané do hrubých kníh. Všetci, čo sa chceli zosobášiť, boli zosobášení a tiež zapísaní do hrubých kníh. Iba smrteľný prípad sa na zjavné ožobráčenie truhlárov nevyskytol ani jeden. Hyppolit Matvejič zložil spisy, schoval plstenú podložku do fioka, našušoril si hrebenčekom fúzy a už rojčil o horúcej polievke a chystal sa odísť preč, keď sa dvere kancelárie roztvorili a na prahu sa zjavil hrobársky majster Bezenčuk.

„Úctivá poklona, drahý náš hosť,“ usmial sa Hyppolit Matvejič. „Čo nám nesieš?“

Hoci divá majstrova papulisko len tak žiarila v nastupujúcom súmraku, nebol schopný povedať ani slovo.

„No?“ spýtal sa Hyppolit Matvejič prísnejšie.

„Vari je to dáky tovar, čo predáva Nymfa, bodaj ju chmára páčila!“ nejasne prehovoril truhlársky majster. „Vari tá môže uspokojiť kupujúceho? Len dreva kolko treba na jednu truhlu...“

„Čože?“ spýtal sa Hyppolit Matvejič.

„Nuž Nymfa... Tri rodiny žijú z jedného skliepka. Ani materiál nemajú ako sa patrí, aj vypracovanie horšie, aj strapce redšie, bodaj ich chmára pálila. A ja som stará firma. Založený roku tisícdeväťstosedem. Truhla odo mňa je ako cumlík, vyberaná, pre fajšmekrov...“

„Čo si zošalel?“ krotko sa spýtal Hyppolit Matvejevič a pobral sa k dverám. „Načisto osprostieš medzi truhlami.“

Bezenčuk s horlivou úslužnosťou otvoril dvere, pustil Hyppolita Matvejeviča vopred a potom sa naňho prilepil, celý sa trasúc od netrpezlivosti.

„Kým tu ešte bola ‚Nech sa vám páči‘, nuž naozaj! Žiadna firma, ani v samom Tveri, nemohla konkurovať ich brokátu – bodaj ho chmára pálila. Ale teraz, poviem vám otvorene, nenájdete lepšieho tovaru, ako je môj. Ani nehľadajte.“

Hyppolit Matvejevič sa s hnevom obrátil, na okamih srdito pozrel na Bezenčuka a potom vykročil o niečo rýchlejšie. Hoci dnes v úrade nemal nijaké nepríjemnosti, cítil sa dosť odporne.

Traja majitelia Nymfy stáli pred svojím podnikom v rovnakých pózach ako ráno, keď šiel popri nich Hyppolit Matvejevič. Zdalo sa, akoby si odvtedy neboli povedali ani slova, ale zarážajúca premena v tvárach, tajomná uspokojenosť, čo im temne žiarila v očiach, prezrádzala, že vedia čosi významné.

Bezenčuk pri pohľade na svojich obchodných nepriateľov beznádejne hodil rukou, zastal a zašepkal Vorobjaninovi za chrbtom:

„Pustím vám ju za tridsaťdva rublíkov.“

Hyppolit Matvejevič sa zmrštil a zrýchlil krok.

„Môžem dať aj na úver,“ doložil Bezenčuk.

Traja majitelia Nymfy nehovorili nič. Mlčky sa pustili za Vorobjaninom a idúcky jednotaj snímali čiapky a úctivo sa klaňali.

Hyppolit Matvejevič, naskrze napajedený hlúpym dobiedzaním truhlárov, rýchlejšie ako zvyčajne vybehol na schodíky, podráždene si oškrabal blato o schodík a s pocitom silného záchvatu hladu vošiel do pitvora. Z izby oproti nemu vyšiel horúčavou sálajúci kňaz farnosti Frola a Lavra dôstojný otec Fiodor. Pridŕžajúc si pravou rukou sutanu, rýchlo prebehol k dverám a Hyppolita Matvejeviča si vôbec nevšimol.

Vtedy si Hyppolit Matvejevič všimol prílišnú čistotu, nový, do očí bijúci neporiadok v rozostavení nevelkého množstva nábytku

a pocítil v nose šteklenie, pochádzajúce zo silného lekárenského zápachu. V prvej izbe ho privítala suseda, agronómová žena Kuznecovová. Zamávala naňho rukami a zašepkala:

„Pohoršilo sa jej, práve sa vyspovedala. Nedupocte čižmami.“

„Veď nedupocem,“ pokorne odvetil Hyppolit Matvejevič.
„A čo sa stalo?“

Madam Kuznecovová našpúlila pery a ukázala rukou na dvere do druhej izby:

„Silný srdcový záchvat.“

A opakujúc zrejme po niekom inom slová, ktoré sa jej zapáčili svojou pôsobivosťou, doložila:

„Nie je vylúčený smrteľný koniec. Dnes som celý deň na nohách. Prídem ráno po mlynček na mäso, vidím – dvere otvorené, v kuchyni nikoho, ani v tejto izbe, no, myslím si, Klaudia Ivanovna šla kúpiť múku na mazanec. Onehdy to bola spomenula. Viete, ako je to teraz s múkou – ak si ju človek nekúpi včásšie...“

Madam Kuznecovová by bola ešte dlho rozprávala o múke, o drahote a o tom, ako našla Klaudiu Ivanovnu pri kachľovej peci, ležiacu bez známky života, ale zastenanie, čo sa ozvalo v susednej izbe, bolestne zasiahlo sluch Hyppolita Matvejeviča. Rýchlo sa prežehnal trocha zdrevenenou rukou a vošiel do svokrinej izby.

Kapitola druhá SMRŤ MADAM PETUCHOVOVEJ

Klaudia Ivanovna ležala na chrbte, jednu ruku mala podloženú pod hlavou. Na hlave mala čepiec intenzívne marhuľovej farby, ktorá bola v akejsi móde v ktoromsi roku, keď dámy nosili šantekléry a keď sa ešte len začínal tancovať argentínsky tanec tango.

Tvár Klaudie Ivanovny bola slávnostná, ale nevyjadrovala celkom nič. Oči mala upreté do povaly.

„Klaudia Ivanovna!“ oslovil ju Vorobjaninov.

Svokra rýchlo pohýbala perami, ale miesto trúbových zvukov, na ktoré bolo zvyknuté ucho Hyppolita Matvejeviča, ozvalo sa

zastenanie, tiché, jemné a také žalostné, že mu až srdce stislo. Ligotavá slza sa mu prekvapujúco rýchlo sľa ortuť vykotúľala z oka a skĺzla dolu tvárou.

„Klaudia Ivanovna,“ zopakoval Vorobjaninov, „čo je s vami?“

Ale ani teraz nedostal odpoveď. Starena zatvorila oči a zľahka sa ovalila na bok.

Do izby potichu vošla agronómová žena a voviedla ho za ruku ako chlapčiska, ktorého vedú umývať sa.

„Zaspala. Lekár ju zakázal vyrušovať. Viete čo, holúbok, skočte do lekárne. Tu máte recept a spýtajte sa, čo stojí termofor na ľad.“

Hyppolit Matvejevič sa vo všetkom podrobil madam Kuznecovovej, lebo cítil jej nespornú prevahu v týchto veciach.

Do lekárne bolo dosť ďaleko. Hyppolit Matvejevič, stískajúc recept v hrsti ako gymnazista, náhlivo vyšiel na ulicu.

Bolo už skoro tma. Na pozadí miznúcich zôr črtala sa neduživá postava truhlárskeho majstra Bezenčuka, ktorý opretý o smrekové vráta zajedal si chlieb s cibulou. Hneď vedľa neho kvočali traja ‚nymfovia‘ a oblizujúc lyžice, jedli z liatinového hrnčeka pohánkovú kašu. Keď truhlári zazreli Hyppolita Matvejeviča, stali si do pozoru ako vojaci. Bezenčuk nedotkливо pokrčil plecami, vystrel ruku smerom ku konkurentom a zahundral:

„Plancú sa popod nohy, bodaj ich chmára pálila.“

Prostred Staropanského námestia, pri bustičke básnika Žukovského s nápisom ‚Poézia je bohom svätých rojčení zeme‘, vysekaným do podstavca, viedli sa živé debaty, vyvolané správou o ťažkej chorobe Klaudie Ivanovny. Všeobecná mienka zhromaždených občanov ústila k tomu, že ‚všetkých nás to čaká‘ a ‚pánboh dal – pánbob vzal‘.

Holič Pierre a Konstantin, ktorý mimochodom ochotne reagoval na meno Andrej Ivanovič, neprepásol ani túto príležitosť, aby sa blysol svojimi vedomosťami v oblasti medicíny, ktoré načerpal z moskovského časopisu Ogoňok.

„Dnešná veda,“ hovoril Andrej Ivanovič, „došla až k absurdnostiam. Vezmime taký prípad, že zákazníkovi sa vyhodil na brade pupák. Kedysi dochádzalo k otrave krvi, ale teraz každý

zákazník v Moskve – neviem, či je to pravda, či nie – má nárok na osobitnú sterilizovanú štetku.“

Občania ťahavo zavzdychali.

„To si trochu prehnal, Andrej...“

„Kto to kedy videl, aby na každého bola osobitná štetka? Čo to vymýšľaš?“

Bývalý proletár duševnej práce, teraz predavač v stánku, Prusis, sa až rozčúlil:

„Prepáčte, Andrej Ivanovič, ale Moskva má podľa údajov posledného sčítania vyše dva milióny obyvateľov. To znamená – vyše dva milióny štetiek? Dosť originálne.“

Rozhovor nadobudol prudké formy a bohvie, ako by sa bol skončil, keby sa na konci Zarútenej ulice nebol zjavil Hyppolit Matvejevič.

„Zas uteká do lekárne. Teda je s ňou zle.“

„Umrie starká. Nenadarmo Bezenčuk lieta po meste celý bez seba.“

„A doktor čo vraví?“

„Čo len doktor! Vari sú v Krankase dáki doktori? Tí aj zdravého privedú do hrobu!“

Pierre a Konstantin, ktorý už dávno dychtil podať informáciu z oblasti medicíny, sa bojazlivo obzrel a preriekol:

„Dnes je všetka podstata v hemoglobíne.“

Keď to povedal, zmlkol.

Zmlkli aj občania a každý po svojom rozmyšľal o tajomnej podstate hemoglobínu.

Keď vyšiel mesiac a jeho mäťové svetlo ožiarilo miniatúrnu Žukovského bustičku, na jej bronzovom chrbte sa dala jasne prečítať kriedou napísaná krátka (ruská) nadávka.

Prvý raz sa tento nápis na bustičke zjavil pätnásteho júna 1897, prvú noc po odhalení pamätníka. A čo ako sa predstavitelia polície, neskôr milície, usilovali, hanobiaci nápis sa pravidelne obnovoval deň čo deň.

V drevených domčekoch s okenicami zvonka už hučali samovary. Nastala hodina večere. Občania nestrácali nadarmo čas a rozišli sa. Zadul vietor.

Klaudia Ivanovna zatiaľ umierala. Raz si pýtala vody, raz vravela, že musí vstať a ísť po parádne topánky Hyppolita Matve-

jeviča, ktoré dala do opravy, raz sa sťažovala na prach, od ktorého sa vraj ide zadusiť, raz prosila, aby zapálili všetky lampy.

Hyppolit Matvejevič bol už vzrušením unavený a prechádzal sa po izbe. Prichádzali mu na um nepríjemné myšlienky, spojené s domácnosťou. Rozmýšľal o tom, ako si bude musieť vziať zálohu z pokladnice vzájomnej pomoci, ísť k popovi a odpovedať na sústrasné listy príbuzných. Aby sa trochu rozptýlil, vyšiel na schodíky. V zelenom svetle mesiaca stál hrobársky majster Bezenčuk.

„Tak ako ste sa rozhodli, pán Vorobjaninov?“ spýtal sa majster, pritískajúc si čiapku k prsiam.

„Nuž, vari hej,“ zamračene odvetil Hyppolit Matvejevič.

„Či je to dáky tovar, čo dodáva Nymfa, bodaj ju chmára páčila!“ rozčúlil sa Bezenčuk.

„Hybaj doparoma! Už ťa mám plné zuby!“

„Veď ja nič. Ja len čo sa týka strapcov a brokátu. Ako mám robiť, bodaj ho chmára páčila? Prvotriedne, príma? Či ako?“

„Žiadne strapce, ani brokáty. Obyčajnú drevenú truhlu. Jedľovú. Rozumieš?“

Bezenčuk si priložil prst k ústam, na dôkaz toho, že všetkému rozumie, obrátil sa a balansujúc čiapkou, no predsa len tackavo pobral sa svojou cestou. Iba vtedy Hyppolit Matvejevič zbadal, že majster je spitý do nemoty.

Hyppolit Matvejevič mal znova neobyčajne odporný pocit v duši. Nevedel si predstaviť, ako sa bude vracaf do pustého, neporiadeného bytu. Zdalo sa mu, že spolu so svokrou zanikne to drobné pohodlie a návyky, ktoré si s námahou vytvoril po revolúcii, čo ho olúpila o veľké pohodlie a široké návyky. „Oženiť sa?“ pomyslel si Hyppolit Matvejevič. „S kým? S neterou veliteľá milície, s Varvarou Stepanovnou, Prusisovou sestrou? A či si najatť pomocnicu v domácnosti? Ešteže čo! Bude sa vláčiť po súdoch. A je to aj drahé.“

Život v očiach Hyppolita Matvejeviča zrazu očernel. Plný rozhorčenia a odporu ku všetkému na svete sa znova vrátil domov.

Klaudia Ivanovna už neblúznila. Ležala vysoko na vankúšoch a pozerala na vstúpivšieho Hyppolita Matvejeviča celkom rozumne, ba – zdalo sa mu – až príčne.

„Hyppolit,“ zašepkala zreteľne, „sadnite si ku mne. Musím vám niečo povedať...“

Hyppolit Matvejevič si neochotne sadol a pozrel sa do svokrinej schudnutej fúzatej tváre. Pokúsil sa usmiať a povedať jej niečo povzbudzujúce. Ale jeho úsmev bol hrozný a nijaké povzbudzujúce slová mu nezišli na um. Z úst Hyppolita Matvejeviča vyšlo len trápne zapípnutie.

„Hyppolit,“ zopakovala svokra, „pamätáte sa na našu salónovú súpravu?“

„Ktorú?“ spýtal sa Hyppolit Matvejevič tak preľúbezne, ako sa možno spýtať len veľmi chorého človeka.

„Tú... Obťahnutú anglickým kartúnom...“

„Ach, v mojom dome?“

„Hej, v Starhrade...“

„Pamätám sa, výborne sa pamätám... Diván, dvanásť stoličiek a okrúhly stolík na šiestich nožičkách. Bol to prvotriedny nábytok, gambsovský... Ale prečo vám to zišlo na um?“

Avšak Klaudia Ivanovna nemohla odpovedať. Tvár sa jej začala pomaly pokrývať medenkovou farbou. Aj Hyppolitovi Matvejevičovi zaseklo, nevedno prečo, dych. Veľmi jasne si spomenul na salón vo svojej vile, na symetricky rozostavený orechový nábytok s ohýbanými nožičkami, na oválne rámiky s dagerotypmi vysokopostavených príbuzných na stenách.

Vtom Klaudia Ivanovna povedala dreveným, ľahostajným hlasom:

„Do sedadla stoličky som zašila svoje brilianty.“

Hyppolit Matvejevič zaškúľil na starenu.

„Aké brilianty?“ opýtal sa mechanicky, ale hneď sa rozepamätal. „Či ste ich neodovzdali vtedy, pri domovej prehliadke?“

„Schovala som brilianty do stoličky,“ uvzato zopakovala starena.

Hyppolit Matvejevič vyskočil, pozrel na kamennú tvár Klaudie Ivanovny, osvetlenú petrolejovou lampou, a uvedomil si, že starena neblúzni.

„Vaše brilianty!“ zakričal tak silno, až sa naľakal vlastného hlasu. „Do stoličky! Kto vám to poradil? Prečo ste ich nedali mne?“

„Ako som vám ich mohla dať, keď ste premrhali majetok mojej dcéry?“ pokojne a zlomyseľne hovorila starena.

Hyppolit Matvejevič si sadol a hneď znovu vstal. Srdce mu hlasno roztláčalo prúdy krvi po celom tele. V hlave mu začalo hučať.

„Ale vybrali ste ich odtiaľ? Sú tu?“

Starena záporne pokrútila hlavou.

„Nestihla som. Pamätáte sa, ako rýchlo a neočakávane sme museli ujsť. Zostali v stoličke, čo stála medzi terakotovou lampou a kozubom.“

„Ale veď to je šialenstvo! Ako sa len podobáte svojej dcére!“ zvolal Hyppolit Matvejevič plným hlasom.

A bez ohľadu na to, že je pri posteli umierajúcej, hrmotne odtisol stoličku a začal pobiehať po izbe. Starena ho nezúčastnene pozorovala.

„Ale máte aspoň tušenie o tom, čo sa stalo s tými stoličkami? Či si azda myslíte, že poslušne stoja v salóne môjho domu a čakajú, kým si prídete prevziať svoje regálie?“

Starena neodpovedala.

Úradníkovi matričného úradu od jedu spadol z nosa cviker, zablýskal pri kolenách zlatým poloblúčikom a tresol na zem.

„Je to možné? Zašiť do stoličky brilianty v cene dobrých sedemdesiat tisíc! Do stoličky, na ktorej sedáva bohvie kto...“

Vtom Klaudia Ivanovna zavzlykala a celým telom sa mykla ku kraju postele. Jej ruka opísala polkruh, usilujúc sa chytiť Hyppolita Matvejeviča, ale hneď klesla na fialový paplón.

Hyppolit Matvejevič, pištiac od strachu, rozbehol sa k susede.

„Tuším umiera!“

Agronómová žena sa vážne prežehnala a s neskryvanou zvedavosťou sa rozbehla, sprevádzaná mužom, bradatým agronómom, do domu Hyppolita Matvejeviča. Vorobjaninov sa celý ohúrený pobral do mestského parku.

Kým manželia agronómovci so slúžkou dávali izbu nebohej do poriadku, Hyppolit Matvejevič sa túlal po parku, vrážal do lavičiek, pokladajúc páriky, sklavené od včasnej jarnej lásky, za kriky.

V hlave Hyppolita Matvejeviča sa diali prečudesné veci. Ozývali sa v nej cigánske zbory, prsnaté ženské orchestre jednotaj vyhrávali tango-amapa, vybavila sa mu moskovská zima a dlhý čierny klusák, opovržlivo frkajúci na chodcov. Mnoho vecí sa

vybavilo Hyppolitovi Matvejevičovi: oranžové, opojne drahé spodky, lokajská oddanosť i možný výlet do Cannes.

Hyppolit Matvejevič spomalil krok a zrazu sa potkol o telo truhlárskeho majstra Bezenčuka. Majster ležal v kožušku krížom cez parkový chodník a spal. Pri náraze sa zobudil, kýchol a vrtko vstal.

„Neráčte sa znepokojovať, pán Vorobjaninov,“ povedal vrúcne, akoby pokračoval v nedávno začatom rozhovore. „Truhla vyžaduje robotu.“

„Klaudia Ivanovna umrela,“ oznámil zákazník.

„No, pánboh jej daj slávu večnú,“ pristal Bezenčuk. „Tak skonala stará pani... Staré ženy skonávajú... Alebo oddávajú bohu dušu – podľa toho, aká je to starena. Vaša bola, napríklad, maličká a telnatá – preto skonala. Ale napríklad taká, čo je vyššia a chudšia, o tej povieme, že oddala bohu dušu...“

„Ako povieme? Kto to povie?“

„My povieme. Majstri. Napríklad, vy ste chlap statný, vysokej postavy, i keď chudý. O vás, keby ste nedajbože umreli, povieme, že ste natiahli hnáty. A človek obchodný, bývalý člen živnostenského spoločenstva, ten sa navždy porúčal. A keď je dakto nižšieho stavu, povedzme domovník alebo voľajaký sedliak, o tom sa povie, že otrčil kopytá alebo krpami striasol. Ale keď umrú najväčšie ráňavy, železniční konduktori alebo dáka vrchnosť, povieme, že sa vyvalili. Tak o nich aj hovoria: ‚Počuli ste, ten náš sa vyvalil.‘“

Hyppolit Matvejevič, otrasený touto čudnou klasifikáciou ľudských smrtí, sa spýtal:

„No a keď ty umrieš, čo o tebe povedia majstri?“

„Ja som malý človek. Povedia: ‚Bezenčuk skrepíroval.‘ A nič viac.“

A prísne doložil:

„Ja sa nemôžem vyvaliť ani hnáty natiahnuť – ja som drobnej postavy... A čo bude s truhlou, pán Vorobjaninov? Naozaj objednávať bez strapcov a brokátu?“

Ale Hyppolit Matvejevič sa znovu pohrúžil do oslepujúcich rojčení, a preto neodpovedal, len vykročil vpred. Bezenčuk ho nasledoval, pritom čosi vyratúval na prstoch a šomral si, ako zvyčajne, popod nos.

Mesiac dávno zašiel. Bolo chladno ako v zime. Kaluže sa znovu pokryli krehkou oblátkou ľadu. Na Ulici súdruha Krajského, ktorou kráčali naši dvaja chodci, mocoval sa vietor s firemnými tabuľami. Od Staropanského námestia za zvukov spúšťanej rolety prihrčal hasičský voz, ťahaný vycivenými koňmi.

Hasiči, ktorým sa plachtovinové nohy hompálali z plošinky, krútili hlavami v prilbiciach a spievali úmyselne protivnými hlasmi: „Sláva nášmu veliteľovi, sláva nášmu drahému súdruhovi Strekáčovi!“

„Zabávali sa na svadbe u Kolku, veliteľovho syna,“ ľahostajne povedal Bezenčuk a poškriabal sa pod kožúškom na prsiach. „Tak naozaj mám robiť bez brokátu a bez všetkého?“

Práve v tej chvíli Hyppolit Matvejevič všetko doriešil. ‚Pôjdem,‘ rozhodol sa, ‚a nájdem. A potom uvidím.‘ A v briliantovom rojčení sa mu ešte aj nebohá svokra videla milšou, ako bola. Obrátil sa k Bezenčukovi:

„Nech ťa para tlačí! Urob! Brokátový! So strapcami!“

Kapitola tretia ZRKADLO HRIEŠNIKA

Keď kňaz farnosti Frola a Laura, dôstojný otec Fiodor Vostrikov, vyspovedal umierajúcu Klaudiu Ivanovnu, vyšiel z Vorobjaninovovho domu nasrzo rozpálený, celou cestou domov sa roztržito obzeral okolo seba a hanblivo sa usmieval. Na konci cesty jeho roztržitosť dosiahla taký stupeň, že skoro vběhol pod auto okresného výkonného výboru ŠT-0001. Keď vybrdol z fialovej hmly, čo vypustila pekelná mašina, celkom stratil nervy a bez ohľadu na svoj dôstojný stav a stredný vek prekonal zvyšok cesty frivolným pologalopom.

Dôstojná pani Jekaterina Alexandrovna prestierala na večeru. V tie dni, keď dôstojný otec Fiodor nemal rannú omšu, rád večeral zavčasu. Ale teraz len zložil klobúk a teplú vatovanú reverendu, rýchlo prebehol do spálne a na ženiho prekvapenie sa tam zamkol a dutým hlasom začal spievať ‚Dôstojné jest‘.

Dôstojná pani si sadla na stoličku a bojazlivo zašepkala:

„Púšťa sa do nového podujatia...“

Búrlivá duša dôstojného pána Fiodora nepoznala pokoja. Nepoznala ho nikdy. Ani vtedy, keď bol žiakom duchovného učilišťa Fedom, ani keď bol fúzatým seminaristom Fiodorom Ivanovičom. Vostrikov prestúpil zo seminára na univerzitu, kde bol tri roky poslucháčom právnickej fakulty, ale roku 1915 sa naľakal, že bude musieť narukovať, a znova prestúpil na teológiu. Najprv dostal diakonské svätenie, neskôr ho vysvätili do stavu kňazského a poslali do okresného mesta N. Ale vždy, vo všetkých etapách duchovnej a občianskej kariéry, zostal dôstojný otec Fiodor mamonárom.

Dôstojný otec Vostrikov sníval o vlastnej fabrike na sviečky. Mučený vidinou veľkých fabrických bubnov, namotávajúcich hrubé voskové šnúry, vymýšľal rozličné plány, ktorých realizácia mu mala poskytnúť základný a obratový kapitál na kúpu dávno vyhliadnutej fabričky v Samare.

Myšlienky osvecovali dôstojného otca Fiodora neočakávane a hneď sa púšťal do roboty. Raz začal variť žilkované pracie mydlo; navaril ho na metráky, ale mydlo nemydlilo, hoci obsahovalo obrovské percento tukov a okrem toho bolo trojnásobne drahšie ako „pluh-a-kladivovské“. Mydlo potom dlho rozmokalo a rozkladalo sa v pitvore, takže Jekaterina Alexandrovna zavše aj zaslzila, keď prechádzala popri ňom. Po nejakom čase mydlo vyhodili do žumpy.

Keď sa dôstojný otec Fiodor v akomsi pestovateľskom časopise dočítal, že zajačie mäso je jemné ako mäso kuracie, že zajace sa rýchlo množia a ich chov môže priniesť pilnému hospodárovi značné príjmy, bez váhania si obstaral pol tucta plemenných zajacov, a už o dva mesiace pes Nero, vyľakaný neuveriteľným množstvom ušatých tvorov, čo zaplienili dvor a dom, zmizol bez stopy. Vysvitlo, že prekliati obyvatelia mesta N. sú neobyčajne konzervatívni a so vzácnou jednomyselnosťou odmietajú kupovať Vostrikovove zajace. Vtedy sa dôstojný otec Fiodor po rozhovore s popkou rozhodol spestriť svoj jedálny lístok zajacmi, ktorých mäso chuťou predstihuje mäso kureniec. Zajace piekli, vyprážali z nich fašírky a rezne; zajace varili v polievke, podávali na večeru na studeno, zaprávali do bábovky. Neviedlo to k ničomu. Dôstojný otec Fiodor

vyrátal, že ak sa rodina preorientuje výlučne na zajačiu stravu, je schopná zjesť za mesiac najviac štyridsať týchto zvierat, kým ich mesačný prírastok je deväťdesiat kusov a toto číslo sa bude každý mesiac geometricky zvyšovať.

Vtedy sa Vostrikovovci rozhodli podávať domáce obedy. Dôstojný otec Fiodor celý večer písal atramentovou ceruzou na starostlivo narezané kúsky kockovaného papiera oznámenie o podávaní chutných domácich obedov, pripravených výlučne na čerstvom masle. Oznámenie sa začínalo slovami: ‚Lacno a chutne.‘ Popka pripravila do emailovej mištičky lepidlo z múky a dôstojný otec Fiodor neskoro večer nalepil oznámenie na všetky telegrafné stĺpy a v okolí štátnych úradov.

Nová myšlienka mala veľký úspech. Hneď v prvý deň prišlo sedem ľudí, medzi nimi úradník vojenského veliteľstva Bendin a vedúci zveľaďovacieho referátu Kozlov, ktorý sa postaral o to, aby bol odstránený jediný pomník minulosti v meste – Triumfálny oblúk z čias Jelizavety, lebo podľa jeho slov prekážal pouličnej premávke. Všetkým sa obed veľmi páčil. Na druhý deň prišlo štrnásť ľudí. Vostrikovovci nestačili odierať zajace. Celý týždeň šlo všetko ako po masle a dôstojný otec Fiodor už pomýšľal na založenie menšej kožušnickej manufaktúry, keď sa prihodila celkom nepredvídaná vec.

Družstvo Pluh a kladivo, ktoré bolo už tri týždne pre inventúru zatvorené, sa znova otvorilo a zamestnanci obchodu, fučiac od námahy, vygúľali na zadný dvor, spoločný s dvorom dôstojného otca Fiodora, sud zhnitej kapusty a vykydli ju do odpadovej jamy. Zajace, privábené pikantnou vôňou, sa zbehli k jame a už na druhé ráno sa medzi nežnými hlodavcami začal mor. Zúril iba tri hodiny, ale zložil dvestoštyridsať plemenných zajacov a ich nespočítateľné potomstvo. Ohúrený dôstojný otec Fiodor stíchol na celé dva mesiace a okrial na duchu len teraz, po návrate z Vorobjaninovovho domu, keď sa, na ženino prekvapenie, zatvoril do spálne. Všetko nasvedčovalo tomu, že dôstojného otca Fiodora osvietila nová myšlienka, ktorá zachvátila celú jeho dušu.

Jekaterina Alexandrovna hánkou prsta zaklopala na dvere spálne. Odpoveď neprišla, len spev sa zosilnil. O chvíľu sa dvere odchýlili a v škáre sa zjavila tvár dôstojného otca Fiodora, pokrytá dievčenským rumencom.

„Pani matka, daj mi chytro nožnice,“ náhlivo prehovoril dôstojný otec Fiodor.

„A čo s večerou?“

„Dobre, to počká.“

Dôstojný otec Fiodor schytil nožnice, znova sa zatvoril do izby a pristúpil k nástennému zrkadlu v poškriabanom čiernom ráme.

Vedľa zrkadla visel starý ľudový obrázok Zrkadlo hriešnika, medirytina, vkusne ručne kolorovaná. Zrkadlo hriešnika utešilo dôstojného otca Fiodora najmä po neúspechu so zajacmi. Rytina jasne ukazovala márnosť všetkého pozemského. V jej hornej časti boli štyri významné, dušu uzmierujúce kresby a pod nimi text, písaný slovanským ornamentálnym písmom: *Sem sa k bohu modlí, Chám robí na poli, Jafet vládnuť volí, Smrť nás všetkých skolí*. Smrť mala kosu, presýpacie hodiny a krídla. Vyzerala, akoby bola poskladaná z protéz a ortopedických súčastí, a široko rozkročená stála na pustej kopcovitej zemi. Jej výzor jasne hovoril, že neúspech so zajacmi je vec bezvýznamná.

Teraz sa dôstojnému otcovi Fiodorovi najväčšmi páčil obrázok Jafet vládnuť volí. Tučný, bohatý človek s bradou sedel v malej sáličke na tróne.

Dôstojný otec Fiodor sa usmial a pozorne hľadiac do zrkadla, začal si pristríhať dôstojnú bradu. Vlasy sa sypali na zem, nožnice škripali a o päť minút sa dôstojný otec Fiodor presvedčil, že vôbec nevie pristríhať bradu. Mal ju pošinutú na jeden bok, neslušnú, ba až podozrivú.

Chvíľu ešte postál pred zrkadlom, potom sa najedoval, zavolať ženu a podávajúc jej nožnice, podráždene povedal:

„Pani matka, aspoň ty mi pomôž. Naskrze si neviem poradiť s vlasiskami.“

Pani matka od prekvapenia až ruky odtiahla.

„Čo si to so sebou porobil?“ preriekla napokon.

„Nič som neporobil. Pristríham si bradu. Pomôž mi, prosím ťa. Aha, tuná mi ide akosi nakrivo...“

„Preboha,“ povedala pani matka a dotkla sa lokní dôstojného otca Fiodora, „Fedinko, vari sa len nezberáš prestúpiť k obnovencom!“

Takýto smer rozhovoru potešil dôstojného otca Fiodora.

„A prečo by som neprešiel k obnovlencom? Vari to nie sú ľudia?“

„Pravdaže, a akí ľudia,“ pichľavo súhlasila pani matka, „do biografov chodia, alimenty platia...“

„No, aj ja budem behať po biografoch.“

„Len si behaj, nech sa ti páči...“

„A budem behať.“

„Veď ty dobeháš. Pozri sa do zrkadla, ako vyzeráš.“

A naozaj, zo zrkadla sa na dôstojného otca Fiodora pozrela smelá čiernooká fyziognómia s malou čudesnou briadkou a hrozne dlhými fúziskami.

Začali pristríhať fúzy, aby dosiahli správnu proporcionalitu.

Ďalšie udalosti pani matku ešte väčšmi prekvapili. Dôstojný otec Fiodor vyhlásil, že dnes večer musí vycestovať v dôležitej veci, a žiadal Jekaterinu Alexandrovnu, aby zabehla k bratovi pekárovi a požičala mu od neho na týždeň zimník s perziáno-vým golierom a škoricovú kačiaciu čiapku so štítkom.

„Nikde nejdem!“ vyhlásila pani matka a rozplakala sa.

Pol hodiny chodil dôstojný otec Fiodor po izbe, strašil ženu premenenou tvárou a mlel nezmysly. Pani matka pochopila jedine to, že dôstojný otec Fiodor sa z ničoho nič ostrihal, chce v nemožnej čiapke kamsi odísť a ju zanecháva.

„Nezanechám ňu,“ vyhlasoval dôstojný otec Fiodor, „nezanechám, o týždeň som nazad. Človek predsa môže mať dôležitú prácu. Môže, či nemôže?“

„Nemôže,“ vravela popka.

Dôstojný otec Fiodor, človek tichý v styku s blíznymi, musel až zabúchať päťou po stole. A hoci zabúchal opatrne a neobratne, keďže nikdy predtým po stole nebúchaval, popka sa veľmi naľakala, hodila si šatku na hlavu a rozbehla sa k bratovi po civilný oblek.

Keď dôstojný otec Fiodor zostal sám, chvíľu rozmýšľal, potom povedal: „Ani ženy to nemajú ľahké,“ a vytiahol spod postele okovanú truhličku.

Také truhličky mávajú poväčšine červenoarmejci. Zdnuka bývajú vylepené pásikavými tapetami, na ktorých sa skvie podobizeň Budónného alebo kartónový obal z cigaretovej škatulky

Pláž s troma krásavicami, ležiacimi na batumskom pobreží, vysypanom pieskom. Aj Vostrikovoví truhlička, na nespokojnosť dôstojného otca Fiodora, bola vylepená obrázkami, ale nebol tam ani Budonnyj, ani batumské krásy. Popka polepila celý vnútrojšok truhličky fotografiami, vystrihnutými z časopisu Letopis vojny 1914. Bolo tu Dobytie Przemyslu, Rozdeľovanie teplého oblečenia vojakom v líniiach a bohvie, čo všetko tam ešte bolo.

Dôstojný otec Fiodor najprv vyložil na zem knižky, čo boli na samom vrchu: kompletný ročník Ruského pútnika z roku 1903, hrubizné Dejiny rozkolu a brožúrku Rus v Itálii, ktorá mala na obálke čmudiaci Vezuv; potom vopchal ruku až na dno truhličky a vytiahol starý obdratý ženin čepiec. Od zápaču naftalínu, čo náhle vyrazil z truhličky, zažmúril oči, potom, trhajúc čipky a švíky, vytiahol z čepca ťažkú plátennú klobásku. Klobáska obsahovala dvadsať zlatých desaťrubľoviek – všetko, čo zostalo z obchodných dobrodružstiev dôstojného otca Fiodora.

Navyknutým pohybom si nadvihol reverendu a vopchal klobásku do vrečka pásikavých nohavíc. Potom pristúpil k skriní a vybral z bonboniéry päťdesiat rubľov v trojrubľovkách. V bonboniére zostalo ešte dvadsať rubľov.

„Na domácnosť stačí,“ rozhodol.

Kapitola štvrtá MÚZA ĎALEKÝCH CIEST

Hodinu pred príchodom večerného poštového vlaku stál dôstojný otec Fiodor v kratučkom zimníku, čo mu siahal len máličko nižšie kolien, a s cestovným košom v ruke v rade pred pokladnicou a bojazlivo poškuľoval na vchodové dvere. Báľ sa, že pani matka ho aj napriek jeho naliehaniu príbehne odprevádzaa na stanicu, a kioskár Prusis, čo sedel v bufete a častoval pivom finančného úradníka, ho hneď spozná. Dôstojný otec Fiodor prekvapene a zahanbene zazeral na svoje pásikavé nohavice, prístupné pohľadom všetkých svetských ľudí.

Nastupovanie do bezmiestenského vlaku malo zvyčajne škandalózne charakter. Cestujúci, zohnutí pod ťarchou ohromitánskych batohov, behali od čela vlaku k chvostu a od chvosta k čelu. Dôstojný otec Fiodor behal bezhlavo s ostatnými. Rovnako ako ostatní sa bál, že mu pokladník dal ‚nesprávny‘ lístok, a len keď ho vpustili do vozňa, nadobudol svoj zvyčajný pokoj, ba aj dobrú náladu.

Rušeň zreval na plné hrdlo a vlak sa pohol, odvážajúc so sebou dôstojného otca Fiodora do neznámej diaľavy vo veci záhadnej, ale zrejme sľubujúcej veľký prospech.

Železničné územie je zaujímavá vec. Ak sa doň dostane aj ten najobyčajnejší občan, pocíti v sebe istú čipernosť a rýchlo sa zmení alebo na cestujúceho, alebo na príjemcu tovaru, alebo jednoducho na ožrana bez lístka, čo otravuje život a služobnú činnosť vlakovým čatám a staničnej kontrole.

Od chvíle, keď občan vstúpi na železničné územie, ktoré po diletantsky volá stanicou alebo nádražím, jeho život sa prudko zmení. Hneď k nemu priskočia nosiči v bielych zásterách s niklovanými plieškami na srdci a úslužne mu vezmú batožinu. Od tejto chvíle už občan nepatrí sám sebe. Je cestujúcim a začína plniť všetky povinnosti cestujúceho. Sú to povinnosti veľmi zložité, ale príjemné.

Cestujúci veľmi mnoho je. Obyčajní smrteľníci v noci nejedia, ale cestujúci je aj v noci. Je pečené kura, ktoré mu je vzácné, natvrdo varené vajcia, čo škodia na žalúdok, a olivy. Keď vlak prechádza cez výhybku, na policiach hrkocú početné čajníky a nadskakujú do novinového papiera zabalené kurence bez nožičiek, ktoré im od koreňa vytrhli cestujúci.

Ale cestujúci si to vôbec nevšímajú. Rozprávajú si žarty. Pravidelne každé tri minúty sa celý vozeň trasie od smiechu. Potom nastane ticho a zamatový hlas podáva ďalšiu anekdotu:

„Umiera starý Žid. Stojí pri ňom žena a deti. ‚A Moňa je tu?‘ spytuje sa Žid slabučkým hlasom. ‚Je.‘ ‚A teta Ráchel prišla?‘ ‚Prišla.‘ ‚A kde je stará mať? Nevidím ju.‘ ‚Aha, tu stojí.‘ ‚A Izák!‘ ‚Tu je Izák.‘ ‚A deti?‘ ‚Aha, tu sú všetky.‘ ‚Tak kto zostal v obchode?!‘“

V tej chvíli začnú čajníky hrkotať a kurence, vyľakané burácujúcim smiechom, lietajú po policiach. Ale cestujúci si to

nevšímajú. Každému leží na srdci jeho tajný žart, ktorý nedočkavo čaká, kedy naň príde rad. Štuchaním laktov do susedov a prosebnými výkrikmi: „A ja som zas počul toto!“ si nový interpret horko-ťažko vybojuje pozornosť a začne:

„Žid príde domov a ľahne si k žene. Zrazu začuje pod posteľou akýsi škrabot. Habne rukou pod posteľ a spytuje sa: „To si ty, Jack?“ A Jack mu obližne ruku a odpovie: „Áno, ja.““

Cestujúci umierajú od smiechu, tmavá noc pokrýva polia, z komína rušňa vyletujú vrtkavé iskry, tenké semaforey so svietiacimi zelenými okuliarmi sa pedantsky prehánajú popri vlaku, hľadiac naň zvrchu.

Zaujímavá vec je železničné územie! Do všetkých kútov krajiny uháňajú dlhé ťažké diaľkové vlaky. Všade je cesta otvorená. Všade svieti zelené svetlo – cesta je voľná. Polárny expres stúpa k Murmansku.

K-1 vyráža z Kurskej stanice, na výhybke sa zohne a prihrbí a potom si razí cestu k Tiflisu. Rýchlik, smerujúci na Ďaleký východ, obchádza Bajkal a plnou parou sa blíži k Tichému oceánu.

Múza ďalekých ciest vábi človeka. Už vytrhla dôstojného otca Fiodora z tichého obydľia v okresnom mestečku a zahňala ho do bohviektorej gubernie. Už hlboko v duši vzrušila aj bývalého šľachtického predsedu, teraz matrikára Hyppolita Matvejeviča Vorobjaninova, ktorý si zmyslel parom vie čo.

Rozháňa ľudí po krajine. Jeden si desaťtisíc kilometrov od pracoviska nájde žiariacu nevestu. Druhý v honbe za pokladmi opustí zamestnanie na poštovom a telegrafnom úrade a ženie sa ako dáky žiak na Aldan. A tretí si pekne sedí doma, s láskou si pohľadá dozreté strnisko a číta spisy grófa Saliasa, čo kúpil nie za rubľ, lež iba za päť kopejok.

Na druhý deň po pohrebe, ktorého organizáciu si milostivo vzal na starosť truhlársky majster Bezenčuk, vybral sa Hyppolit Matvejevič do úradu, kde v rámci svojich služobných povinností vlastnoručne zapísal do matriky smrť Klaudie Ivanovny Petuchovovej, päťdesiatdeväťročnej osoby, povolaním v domácnosti, nestraníčky, bytom v okresnom meste N., rodom šľachtickej zo Starhradskej gubernie. Potom si Hyppolit Matvejevič vyžiadal zákonnú dvojtyždňovú dovolenku, prevzal

štyridsaťjeden rubľov dovolenkovej podpory, rozlúčil sa s kolegami a pobral sa domov. Cestou zašiel do lekárne.

Magister Leopold Grigorievič, ktorého príbuzní a priatelia volali Lepko, stál za červeným pultom, obkoleseným mliečne bielymi nádobkami s jedom, a nervózne ponúkal švagrinej hasičského veliteľa „krém Ango, proti ohoreniu a pehám, robí pleť neobyčajne bielou“. Ale švagríná hasičského veliteľa napriek tomu žiada „púder Rachell zlatistej farby, dáva telu rovnomernú, prirodzeným spôsobom nedosiahnuteľnú farbu opálenia“. Avšak v lekárni mali len krém Ango proti opáleniu a boj týchto protichodných kozmetických výrobkov trval pol hodiny. Napokon predsa len zvíťazil Lepko, lebo predal švagrinej hasičského veliteľa rúž a hmyzovar – prístroj, zakladajúci sa na princípe samovaru, ale navonok vyzerajúci ako krhla.

„Čo si želáte?“

„Prostriedok na vlasy.“

„Na pestovanie, odstránenie, alebo farbenie?“

„Aké tam pestovanie!“ povedal Hyppolit Matvejevič. „Na farbenie.“

„Na farbenie vlasov máme vynikajúci prostriedok Titanic. Dostali sme ho z colnice. Pašovaný tovar. Nepúšťa ani v chladnej, ani v horúcej vode, nedá sa zmyť mydlom ani petrolejom. Radikálna čierna farba. Fľaštička s obsahom na pol roka stojí tri ruble dvanásť kopejok. Odporúčam vám ho ako dobrému známemu.“

Hyppolit Matvejevič pokrútil v rukách štvorhranný flakón Titanicu, vzdychnúc pozrel na nálepku a odrátal peniaze na pult.

Hyppolit Matvejevič sa vrátil domov a namrzené si polial hlavu a fúzy Titanicom. V byte sa rozšíril nepríjemný zápach.

Popoludní sa zápach zmiernil, fúzy uschli, zlepili sa a len horko-ťažko sa dali rozčesať. Radikálna čierna farba mala mierne zelený odtieň, ale na nové farbenie nebolo času.

Hyppolit Matvejevič vybral zo svokrinej škatuľky zoznam klenotov, ktorý našiel deň predtým, prerátal si celú peňažnú hotovosť, zamkol byt, schoval kľúče do zadného vrečka, sadol na expres č. 7 a odcestoval do Starhradu.